

MISTR JAN HUS - ZA BOŽÍ PRAVDOU STÁT

přednáška k příležitosti výstavy Od Mistra Jana Husa k současnosti

Copyright *Petr Papež* 2005

Jak jste si asi všimli, jmenuji se Petr Papež a tak zde dochází k velice zvláštnímu spojení - Hus a Papež. Papež skutečně o Husovi nemluví každý den. A už vůbec ne tak, jak o něm budu mluvit já. *Omen nomen*, jméno jako znamení, tentokrát platit nebude. Z mého jména o mém přístupu k Husovi nevyčtete zhola nic. Přes své příjmení totiž budu o Mistru Janovi mluvit bez okolků s neskryvanými sympatiemi. Tak jako pan profesor Tomáš Halík Jana Husa obdivuji, ale přeci jen tak trochu jinak, čímž narážím na jeho obhajobu Husa v rámci soutěže o Největšího Čecha. Narozdíl od něj nejsem ovlivněn příslušností k římskokatolické církvi a tudíž se ve svém příspěvku budu na Husa nepokrytě dívat, jak se říká, jinou „optikou“. Existují různé pohledy, ale, jak sám profesor Halík poznamenává, „neexistuje nezaujatý pohled z „bodu nula.““¹

O Husa se nezajímám desetiletí, ale snad tak sedm let, kdy jsem po svém vstupu do církve začal tušit, že Jan Hus je možná největší osobnost, která se kdy v českých zemích narodila. Jan Hus je pro mě velkou výzvou. Proto, když jsem dostal nabídku připravit přednášku o Husovi při příležitosti této výstavy, s radostí jsem ji přijal. Také z toho důvodu, že jsem tak mohl legitimně ke svým jiným povinnostem přiřadit povinnost znovu a hlouběji studovat život a odkaz Mistra Jana.

Ale právě v podrobnějším zkoumání Jana Husa spočívá určitá potíž. Čím více zkoumáte jeho život a dílo, tím více se před vámi otvírají další a další, tušené i netušené skutečnosti. Když proniknete za stručná shrnutí, setkáte se s množstvím témat, kterými se můžete zabývat. Už nejde jen o základní fakta o jeho dětství, univerzitních studiích, působení na univerzitě a v Betlémském kapli, o příčinách a průběhu kostnického procesu s ním. Setkáte se s různými postřehy a dokonce i zvláštnostmi. Víte například, že:

- Hus byl během kostnického procesu ve třech vězeních a v jednom z nich několik koncilních dní pobyl i papež Jan XXIII., který Husa dříve exkomunikoval?
- Betlémská kaple se tak nazývá podle betlémských nevinátek, a že jeden z jejích mecenášů jí do vínku daroval ostatky jednoho děťátka údajně zabitého Herodem?
- Jedním z Husových úhlavních nepřátel byl jeho dřívější přítel a wyclifovec Štěpán Pálec?
- Rukopisy Husových děl se nacházejí například v Petrohradu, Stockholmu a Záhřebu?

- Hus následoval pohana Platóna a jeho filozofii o idejích integroval do křesťanství?
- Existovali mnozí němečtí husité?
- Neznáme Husovu pravou podobu?
- Hus uctíval Pannu Marii natolik, že by to mnohým dnešním protestantům bylo místy nepříjemné?
- Přijal učení o přijímání pod obojí (kalich) velice zdráhavě a teprve nedlouho před svou smrtí?
- Nehrál zdaleka hlavní roli při sestavování kutnohorského dekretu, protože byl v té době těžce nemocen?
- Husovi se po jeho smrti brzy dostalo statutu svatého a již rok po ní byl slaven svátek sv. Jana Husa?
- Hus byl členem komise, která jela do severoněmeckého Wilsnacku vyšetřovat případ krvácejících hostií, které se staly cílem pouti věřících a zdrojem dobrých příjmů? Pro úplnost, tento zázrak označila komise za podvodný.

Ale proč se dnes ještě zabýváme takovými namnoze podrobnostmi z života středověkého kněze? Tím důvodem je zcela jistě to, že Hus se smrtí v Kostnici stal někým významným a nevymazatelným. Svým životem a obzvláště svou smrtí příliš vystupuje do popředí, než aby mohl být zapomenut. Jako k takovému k němu sotvakdo mohl či může zůstat lhostejný. Ani my v dnešní době k němu ještě nejsme zcela lhostejní, vždyť se dostal mezi 10 největších Čechů, i když si s ním často nevíme rady a nechápeme jeho význam. Když se podíváme do historie, vidíme, že s Husem se nějakým způsobem znovu a znovu vypořádávalo mnoho různých skupin lidí. Buď ho pravověrně následovali, nebo se pokusili ho odsoudit či jeho význam zlehčit, nebo si ho přisvojili pro své vlastní potřeby a zájmy. Ještě minulý, komunistický, režim Jana Husa hojně využíval, protože stál o charakterní vzory a hrdiny, a těch skutečných měl pohříchů málo.

Naše dnešní společnost, zdá se, ztratila zájem o hrdiny a důvěru v ně. (Vyměnili jsme je za celebrity, lesklé ale převážně prázdné postavičky, které plní přední stránky časopisů a jsou stejně tak ploší jako ty stránky.) I tak bych se chtěl pokusit sundat z Husa množství kabátů, do kterých ho skupiny různých zájmů oblékly a které mu nesedí. Dělán to s nadějí, že pak se před námi objeví takový, jaký skutečně byl. A možná, že pokud pochopíme podstatu a cíl jeho života, bude před námi člověk, kterého stojí za to následovat.

Různými skupinami byl a je Hus označován za předchůdce komunistů, za nacionalistu, mravokárného etika, humanistu a další. Tyto jednotlivé důrazy byly

považovány za podstatné. Je pravda, že z určitého pohledu nejsou z Husem spojovány neopodstatněně. Jak napsal už Fr. Palacký, husitská revoluce byla kromě náboženského (tedy lépe řečeno křesťanského, pozn. autor) i národním a sociálním hnutím. Národnostní a další aspekty se dají vyzorovat i u Husa, jehož jméno celé husitské hnutí přijalo. Avšak tyto tři aspekty - náboženský, národní i sociální - nemohou být zastoupeny stejnou měrou. Jak připomíná profesor Ferdinand Seibt „v husitské době počíná vše náboženským životem“,² a, chtělo by se dodat, u Husa je nejen alfou, ale i omegou.

Různé aspekty života jsou u Husa náboženstvím ovlivněny a jsou mu podřízeny. Křesťanská víra je, jak upozorňuje Ferdinand Seibt, namířena jednoznačně univerzalisticky. Neplatí v ní žádné národnostní hranice. Proto by bylo velikým zjednodušením vyložit boj proti některým Němcům jako čirý nacionalismus. S Němci na univerzitě Hus nebojoval čistě proto, že byli Němci, ale obzvláště proto, že zastávali podle Husa mylné názory. Později, když šlo o Kutnohorský dekret, také proto, že považoval poměry na univerzitě za nespravedlivé, vzhledem k tomu, že se změnil původní podmínky, za kterých byly tyto poměry ustanoveny. Mimochodem, věci se také komplikují tím, že musíme přece jen rozlišovat mezi českými Němci a Němci pocházejícími opravdu z území Německa. Také si připomeňme, že husité byli i v Německu. A přece také další reformátor, označovaný za nacionalistu, Martin Luther, neměl nakonec problémy přijmout Husa za svého, když napsal, že byl husita, aniž to věděl. Nakonec si uvědomme, že mnozí Husovy nepřátelé byli Češi. Hus samozřejmě miloval svůj národ a svou zemi. Šlo mu i o český jazyk. Ale šlo mu především o to, aby zde bylo věrně zvěstováno evangelium a aby na Čechách nespočívala skvrna podezření z kacírství.

Stejně tak jako s národnostním aspektem je tomu s aspektem sociálním. U Husa nejde v první řadě o sociální aspekt, slovy marxismu, o třídní boj. Nutnost sociální spravedlnosti a určité nápravy společnosti u Husa vyplývá nutně z jeho postojů náboženských. Například nebojuje obecně proti bohatým lidem, ale proti bohatým církevním představitelům. A ani proti těm nebojuje proto, že jsou bohatí, ale protože jejich bohatství má záporný dopad na náboženský život. Viděl, že pro tyto lidi je bohatství kostí, o kterou se perou jako psi a tento boj chtěl vyřešit tím, že by jim kost sebral. Ovšem Hus, narozdíl od některých svých předchůdců, současníků i následovníků, netoužil žít v komunitě, kterou bychom mohli nazvat s ohledem na majetek socialistickou. Hus sám sice pocházel z chudé rodiny a neměl v podstatě žádný majetek, i když nemůžeme zastříit, že o získání určitého postavení v mládí usiloval. Nicméně Husovi skutečně nešlo o to, aby chudé vrstvy dostaly do rukou moc. Vždyť tento chudý univerzitní mistr se čile stýká či koresponduje s mnohými šlechtici, nejen s chudými lidmi. Jeho smýšlení šlo napříč žebříčkem společenského postavení. V Kostnici se do posledních chvil opírá o svého šlechtické dobrodince Jana

z Chlumu. Tváří tvář těmto skutečnostem těžko obstojí interpretace Husa jako předchůdce marxistické revoluce.

Ukazuje se tedy, že Husa musíme interpretovat v úzké spojitosti s náboženstvím. Ale i zde si musíme dávat pozor, jelikož Hus nesnese výklady rozvolněně náboženského rázu. Například u něj neobstojí výklad, který ho označuje za pouhého moralistu, kterých už před ním bylo mnoho. Husovi nešlo pouze o to, aby se náboženský systém i jeho jednotliví představitelé zreformovali navenek. Šlo mu o reformu mnohem dalekosáhlejší, která vyžadovala proměnu vnitřního života v závislosti na víře v Ježíše Krista. Chápal, že jedině člověk povoláný a proměněný Boží milostí bude skutečně usilovat o čistotu křesťanského společenství.

S ohledem na náboženskou rovinu jej také nemůžeme spojovat s výkladem liberálních teologů, kteří ho přijali za svého jako bojovníka za svobodu svědomí. Podle jejich výkladu by tedy byl hrdinou všech, kteří chtějí mít nějaký svůj názor. Jeho hlavním odkazem by bylo, že můžeme mít názor odlišný od ostatních lidí, i kdyby představovali většinu. Byl by člověkem, který by nás učil stát za svou pravdou, jak se o tom zpívá v populární písničce Spirituál Kvintetu. Ovšem takový pohled by nám Husa nepředstavoval věrně.

Pokud tedy Hus není nacionalistou, socialistou ani obecně nábožným člověkem, humanistou či moralistou, kým je? Všechny zmíněné výklady nám berou mnoho z Husa a ukazují nám pouze to, co není podstatou jeho osobnosti, a potažmo jeho velikosti. Když chcete odpověď na tuto otázku „kým Hus je“, musíte se znovu vrátit k jeho mučednické srmti, která jeho velikost zvěčnila. Jen tak se dostanete k jádru jeho osoby. Nebo-li si musíte položit otázku: Za jakou myšlenku nebo pravdu položil svůj život? Proč Mistr Jan Hus vlastně zemřel? Tak se mimochodem ptají i autoři této výstavy na 5. panelu: Proč byl Mistr Jan Hus upálen?³ A ta podle mne jediná správná odpověď je taková, která tak či onak vyjadřuje, že stál za Boží pravdou. Ať už mluvíme o věrnosti Ježíši Kristu nebo oddanosti Božímu slovu, vždycky tím společným jmenovatelem je boj za Boží pravdu. Je to tedy určitá pravda. Je to pravda s velkým P, protože pochází od Stvořitele a Pána celého světa. Hus je tedy člověkem Boží, biblické pravdy.

Ovšem s takovou odpovědí si v dnešní době a společnosti nevíme moc rady. Je něčím, co nechápeme a co jde mimo nás. V první řadě máme pochybnosti o existenci objektivní pravdy obecně - ať už ji nazveme Boží nebo nějak jinak. A tak boj o Boží pravdu odsunujeme do propadliště dějin a zamýšlíme se nad osudem člověka Jana Husa, který se prostě nechal semlít mocnými počátku 15. století za něco, o čem si myslel, že je to pravda. Jak jsem si přečetl v jedné diskusi na Internetu: „Pro obyvatele České [sic] kotliny pak zůstává zejména ikonou a paralelou s Janem Palachem.“ Nakonec si příští rok na začátku července přečtěme noviny a uvidíme, jak se národ jako každý rok vypořádá s uznávaným, ale nepochopeným státním svátkem

Upálením Mistra Jana Husa. Z novin, konkrétně Lidových, byl na husovské ekumenické konferenci v Bayreuthu, která se konala v roce 1993, několikrát citován úryvek z článku od Karla Steigerwalda. Ten napsal:

„Pravda a lež kostnického bojovníka nebyla vyřešena, nýbrž zapomenuta: obě vešly společně do dějin lidstva a přenechávají nám jediný rozumný odkaz - přemýšlet o ohni, humanitě, mocenském aparátu tehdejšího svatého stolce, o odvaze na hranici, se kterou ta jedna strana zastupovala Boží pravdu. Dnes už to jistě není přemýšlení o hledání Boží pravdy, nýbrž přemýšlení o lidském osudu.“⁴ Vzdali jsme se toho, že bychom rozsuzovali, kdo v Kostnici měl pravdu. Přemýšlejme raději jen o životním příběhu nešťastného Mistra Jana. A tak se v záplavě příběhů, které nám servírují média, jeho příběh stává jedním z mnohých.

Ano, neuškodí „přemýšlet o ohni, humanitě, mocenském aparátu,“ ale měli bychom se zamyslet i nad bojem o Pravdu v Husově odkazu. Vždyť už se ani neptáme, zda pravdu měl Hus nebo papežský koncil. Proč by nakonec nemohli mít pravdu obě strany? Třeba není na vině ani jedna strana a došlo pouze k tragickému omylu. Otázka po pravdě je dnes téměř nemyslitelná, protože volá po měřítku objektivní pravdy, kterým je v tomto sporu nepochybně Boží Slovo, které naše ateistická společnost nehodlá vzít na vědomí.

Je však zřejmě, že pro Husa existuje vyšší zákon než lidské zákony. Na tento zákon vydaný Bohem se neustále odkazuje. To ho vede do sporů s lidmi, i když jsou to lidé v náboženské hierarchii, kteří by se podle Husa měli také řídit vyšším zákonem Božího Slova. Tomuto zákonu se Hus rozhoduje podříditi svůj život, ať to stojí co to stojí. Nehledí na úsměvy nebo kárání světa a v knížce o svatokupectví vyznává: „... Dospěl jsem k rozhodnutí, že je lépe strpět smrt za pravdu, než dosáhnout hmotné odměny za lichotky.“⁵ Tato podřízenost pravdě dává jeho životu dynamiku, která, jak na to poukazují mnozí pisatelé, se dá vyjádřit slovy Petra a apoštolů z knihy Skutků apoštolských (5:29): „Boha je třeba poslouchat, ne lidi.“ Apoštolům zakazovali kázat Ježíše Krista, i Hus dostal takový zákaz. V takových chvílích se ale Hus nehodlá řídit příkazy lidskými, byť církevními. Mathew Spinka shrnuje Husovo smýšlení takto: „Přikazují-li kněží nebo světští vládcové něco v souladu s Kristovým učením, jsme povinni poslouchat. Mnozí však učí, že musíme poslouchat své nadřízené ve všem, ať je to cokoli, ať jsou dobří nebo zlí. To však Hus naprosto odmítá, jak to dokazuje jeho neústupnost, když mu zakázali kázat. Žádný kněz, který je schopen kázat a touží sloužit lidu, by neměl uposlechnout, zakazují-li mu kázat, i kdyby zákaz vydal sám papež. Více sluší poslouchat Boha než lidi.“⁶

Husovi samozřejmě nejde jen o samotné kázání, záleží mu také na obsahu učení, protože ten je rozhodující pro pravou víru. Jde mu o to, v duchu příběhu o apoštolích, aby bylo hlásáno evangelium, že Ježíš je Spasitel. Postavil se tak nejen proti zakazu kázat, ale také proti praktikám, které lidi nevedli k pravé víře v jediného Spasitele

Ježíše Krista, ale k uspokojení na základě odpustků. Ve své sbírce kázání Postila prohlásil: „Proto ať si papež, či jiný kněz jak chce říká. 'Odpustím ti tvé hříchy a přestoupení.' Neosvobodí-li člověka Pán Bůh, na základě upřímného pokání, pak jej kněžské prohlášení spasit nemůže.“⁷ Husovi jde tedy o důvěru v pravdu o spasení, tak jak ji učí Písmo. Správně věřit znamená důvěřovat ve vše, co je nezbytné pro spásu. Na tom máme povinnost pevně trvat, ne na výrocích kněží nebo papeže, protože ty jsou omylné a pouze více či méně pravděpodobné.

Když jsme se tedy teď krátce zabývali Husovým životním principem, pojďme se podívat na tři životní střety, ve kterých Hus stál za Boží pravdou, která pro něj byla vzácnější než pravda lidská a vlastně než cokoli pozemského:

1. Střet s církví, ve kterém se Hus odvolal k Ježíši Kristu

Hus byl několikrát dán papežskými úředníky do klatby, poprvé jmenovitě českým arcibiskupem Zbyňkem, dřívějším zastáncem. Byl nucen odevzdat Wyclifovy spisy a bylo mu zakázáno kázat. Když Hus nenacházel z této situace cestu ven, došlo nakonec ke zcela výjimečné události - Hus se 18. října 1412 odvolal k Ježíši Kristu. Církevní historie před ním znala různá odvolání proti rozhodnutí k jiným instancím - k příštímu papeži, ke koncilu i v jistém obecném smyslu k Bohu. Znala také různá „lomikarovské“ výzvy. (Mimochodem, Petr degli Stephaneschi, který ztížil Husovu klatbu, se sám čtyři roky před tím odvolal proti papeži Řehoři XII. k Všemohoucímu Bohu a k všeobecnému koncilu.) A přestože Hus dokonce ve svém odvolání uvádí několik svých předchůdců, například Jana Zlatoústého, jeho odvolání je ojedinělé, protože se odvolal proti rozsudku proti vlastní osobě a pouze k Ježíši Kristu. To ve srovnatelné situaci neudělal snad nikdo před ním. Pokud si chcete přečíst podrobnosti o Husově odvolání, doporučuji vám článek Jiřího Kejře Husovo odvolání od soudu papežova k soudu Kristovu, který je přístupný na internetu (<http://www.etf.cuni.cz/kat-cd/kejr.htm>).

Odvolat se proti papežskému stolci ke Kristu bylo kacířstvím nejhrubšího zrna. Bylo pohrdáním svrchovanou autoritou církve. Něco takového tehdejší kanonické právo neznalo. A když toto odvolání znovu Hus připomenul na kostnickém koncilu, koncil takové odvolání naprosto nepřipustil. Jak říká Jiří Kejř: „Obhajoval-li pak před koncilem opětovně své odvolání a dovozoval jeho užitečnost, opřenou o výklad Kristovy spravedlnosti a neomylnosti, vysloužil si od shromážděných otců jen výsměch.“⁸ Můžeme situaci zhodnotit tak, že se Hus provinil tím, že vnesl do práva svou vlastní víru v osobního Spasitele, jelikož věřil, že rovina práva má být podřízena morální či teologické rovině. Hus znovu prokázal svoje odhodlání stát na principech Písma, i když za to byl a je kritizován pro netaktičnost. Vidíme tak, že jeho odvolání ke Kristu je zcela v souladu s jeho přesvědčením, že člověk má právo odepřít

poslušnost, pokud je mu dáván příkaz, který se přičí Boží vůli a tedy objektivní morální pravdě zjevené v Písmech svatých.

2. Střet s kostnickým koncilem, ve kterém Hus neodvolal

Husovi se samozřejmě nedostalo soudu, který by se řídil podle měřítka, které on považoval za jediné správné. Místo toho nakonec musel do Kostnice, která byla naprosto světskou záležitostí. Ukazují na to i určité události, které se odehrály během koncilu v tomto městě na kraji Bodamského jezera. Víte, že podle svědectví kronik se čtyři roky, po které koncil probíhal, vyznačovaly hýřením, pijáctvím a zvráceností? Například v jednom okamžiku zmizelo asi 500 lidí, kteří se asi utopili v jezeře.

Samozřejmě, že tyto skutečnosti nemohou přímo dokázat pochybný charakter Husových soudců, i když ti by zřejmě mohli proti některým nepřístojnostem zasáhnout. Ovšem to neměli Husovi soudci v plánu. Sešli se, aby řešili důležitější problémy. Na programu měli tři hlavní body. Zaprvé, chtěli skoncovat s papežským schizmatem, které znemožňovalo jednotu církve a celkově ztěžovalo situaci v Evropě. Místo jednoho papeže totiž byli v té době tři, a já nemůžu nepoznamenat: kdoví, který byl ten správný. Všechny papeže se jim podařilo sesadit a zvolili si papeže nového, který přijal jméno Martin V. (mimochodem, Martin V. se pokusil později vydat zákaz odvolání proti papeži). Za druhé, chtěli projednat virus českého kacířství - tedy Husa. Všeobecně víme, jak to dopadlo. Za třetí, chtěli se dohodnout, jakými reformami odstranit některé nešvary v církvi.

K tomu bodu se téměř nedostali Dr. Jan Tait zhodnotil jejich snažení takto: „Ve své slepotě jednal koncil o prvním, nejméně důležitém bodu [tedy o sesazení papežů a nastolení nového], neúčinněji. Pokud jde o druhý bod [české kacířství], zničili a pošlapali to, co měli přijmout, a vůbec se nepokusili o naléhavé řešení třetího bodu [nápravy církve], které tedy ve své suverenitě vykonal Duch svatý o století později.“⁹

Snad toto nastínění pozadí koncilu postačí. Naším cílem není podrobně se zabývat celým procesem. Chceme nadále sledovat, jak se liší přístup Husův a přístup koncilu. Podívejme se nejdřív na to, jak koncilní reformátoři jednali s Mistrem Janem a jak jednali s papežem Janem XXIII., kterého sesadili. Výmluvně nám to znovu ukáže, jak se lišil přístup Husův a jejich. Jde o dva propastně odlišné myšlenkové směry. (Rozdíl je tak propastný, že Hus se v Kostnici koncilu nepodřídil a neodvolal.) Uvidíme, jak Hus jedná na základě pevných biblických ideálů, ale koncil převážně jednal na základě politikaření, prospěchářství a účelnosti dle dané situace.

A to je bohužel pravda i o členu koncilu, francouzském reformátorovi Jeanu Gersonovi. Ten kritizoval mnoho špatností v církvi. Jednou prohlásil, že katolickou

církev vidí jako starce klopýtajícího nad propastí. Dokonce na koncilu prosazoval svůj názor, že lze v zájmu sesazení papežů a nastolení pořádku porušit církevní zákon (<http://chi.gospelcom.net/DAILYF/2003/12/daily-12-14-2003.shtml>),¹⁰ ovšem byl to právě projev účelovosti. Systém tří papežů prostě nefungoval a tak bylo třeba stůj co stůj s tím něco udělat. Gerson chtěl úpravy, ne proměny. Jeho cílem bylo, aby se lidé církve znovu báli. Jistě nezastával Husovo přesvědčení, že něco konstatního stojí nad církevním zákonem, tedy nad rozhodnutími omylných lidí.

Gersonova snaha po sesazení papeže byla v jeho mysli od počátku doprovázena přemýšlením o tom, co udělat s papežem po jeho sesazení. A tak byl Jan XXIII., civilním jménem Baltazar Cossa, brzy po své prohře dosazen jako kardinál. A to přesto, že v jednu příhodnou chvíli utekl z koncilu a musel být honěn a zatknut. Proto se také v červnu 1415 octl ve vězení s Husem. A to také přesto, že to byl člověk naprosto neduchovní, ba naopak. Sám koncil, a nejen koncil, o něm prohlásil: „Je znám po celém světě jako utlačovatel chudých, pronásledovatel spravedlivých, podporovatel bezpráví, opora svatokupectví a ctitel těla, vzor neřestí, nepřítel vši ctnosti, zrcadlo sprostoty, zanedbává valné shromáždění, protože je vždy ponořen do spánku nebo do svých zábav, a všichni, kdo ho znají, mluví o něm jako o ztělesněném ďáblu.“¹¹ Ironií je, že koncil si ho sám před několika málo lety zvolil jako nejlepšího z nejlepších. Vyčníval nad nimi tak vysoko, že po staletí žádný papež nepřijal jméno Jan, až konečně v roce 1958 papež přijal jméno Jan, opět XXIII., jako by ten první neexistoval. Kuriozitou je, že kostnický koncil Cossu stejně považoval za skutečného papeže.

Na druhé straně Hus byl od počátku brán jako rušivý element. A nic nepomohlo, že byl považován za člověka charakterního a ctnostného. Podle lidí, kteří ho znali nejlépe, tedy podle jeho druhů a žáků, byl „mužem nevýslovným, skvoucím zrcadlem svatosti, polnicí hlasně zvučící, neúnavným kazatelem pravdy, ústy božskými a ve všem mistrem života, jemuž nepoznali rovného...“¹² Dokonce i svědci z druhé strany mluví o jeho ryzím charakteru, například Pogius, jehož svědectví bylo vydáno v češtině a před pár lety je dávalo ke vstupence v muzeu M. J. Husa v Husinci.¹³

Ovšem na rozdíl od Jana XXIII., který se podřídil - konec konců byl jedním z církevních vedoucích, Hus takřikající nepřistoupil na hru koncilu. Koncil se totiž do konce snažil Husa přesvědčit, aby odvolal své názory. Opakovaně za ním chodili do vězení a snažili se s ním domluvit. Dokonce byli ochotni zprostit Husa některých článků obžaloby. Chtěli se dohodnout a Hus dokonce dostal od jednoho právníckého doktora dobře míněnou radu: „Kdyby ti měl koncil tvrdit, že máš jen jedno oko, bylo by tvou povinností přijmout, co říkají.“¹⁴ Nabádal ho tedy, aby se zachoval účelově a podvolil se lidským rozhodnutím. Ovšem Hus zastával stanovisko, že nelze odvolat cokoli pravdivého jen proto, že proti tomu stojí celý svět. Navíc některé body žaloby byly nepravdivé. Jedna Husova typická odpověď zněla: „Raději ať na mne položí

mlýnský kámen a ponoří mne do hlubokého moře. Je mi lépe zemřít, než ve zbabělosti před časným [t.j. pozemským] trestem upadnout do rukou Páně a pak snad do ohně a věčné hanby.“¹⁵ Kdyby Hus odvolal, mohl žít, i když by pravděpodobně dožil ve vězení. Hus se však neřídil takovými úvahami. Hus mnohokrát koncilu řekl, že přijme jeho napomenutí, když ho podloží Písmem. To se samozřejmě nestalo. Proto se tedy Hus koncilu nepodřídil a neodvolal. Nemohl by žít s rozhodnutím, které by zapřelo pravdu a Ježíše Krista. Hus se totiž charakterně řídil zásadami, které mu tváří v tvář rozhodnutí o svém osudu nedovolovali jednat ve vlastní prospěch. Bill Higgins, autor knihy Hus drží klíč, je přesvědčen, že tyto rysy učinili český národ velkým.¹⁶

3. Střet se Štěpánem Pálečem, ve kterém přišel o přítele

Jedním z těch, kteří přišli Husa do vězení přesvědčovat, byl Štěpán Páleč. Představte si tu situaci. Páleč byl ještě před pár lety Husovým přítelem a soupeřem, který se přikláněl k Wyclifově učení, k Husově pohledu na církev a ke kritice odpustků. Ovšem na koncilu už vystupoval jako Husův žalobce a svědek proti němu. A to tak horlivě, že dokonce jedna koncilní komise uznala, že Páleč příliš ostře formuloval svou obžalobu a částečně překrucoval citace z Husových děl. Jedno z jeho vystoupení doprovázel „vášnivý výbuch nepřátelství.“¹⁷ Páleč vyličil soudu, jak Hus nedbá rozhodnutí svaté církve, jak chce zlomit její moc a vyvlastnit majetek všech prelátů.

Proč ale dřívější přátelé stojí na koncilu proti sobě? Abychom mohli být svědky jejich rozchodu, musíme se vrátit do roku 1412. Ještě rok před tím, v roce 1411, stál Páleč na Husově straně při konfliktu s arcibiskupem Zbyňkem a při práci na Hedvičině koleji, spadající pod Betlémskou kapli. Avšak rok 1412 byl bodem zlomu. Tehdy se v Praze začínali prodávat papežské odpustky, proti kterým se Hus postavil. Páleč ovšem odmítl zastávat takovou nebezpečnou pozici. V tu chvíli se Páleč s Husem názorově s konečnou platností rozešli. U Páleče mělo váhu pravděpodobně několik faktorů: král Václav se stal ochráncem odpustkových obchodů, Páleč se stal čerstvě děkanem teologické fakulty, Páleč se nějakou dobu předtím na vlastní kůži setkal s inkvizicí, když byl na jedné cestě zajat a dlouho vězněn neslavným Baltazarem Cossou, pozdějším Janem XXIII. V každém případě se Páleč zachoval loajálně k rozhodnutí svrchované církve. I on v tu chvíli postavil církev nad pravdu. Pravdu určuje církev. Pokud církev rozhodne pro desátky, je třeba se tomu podřídít (filozoficky se odklonil od realismu k nominalismu).

Hus kvůli Pálečově rozhodnutí stál před volbou, ve které si měl vybrat jedno ze dvou P: Pravda nebo Páleč. Sám Mistr Jan své dilema a rozhodnutí vyjádřil takto: „Přítel Páleč, přítelkyně pravda. Musím-li se rozhodnouti mezi oběma, je mou

posvátnou povinností dáti přednost pravdě.“¹⁸ Tak se v roce 1412 s přítelem Pálečem rozloučil člověk, který měl mnoho přátel a mnoho je miloval, jak je vidět z jeho dopisů. A nejen je miloval, ale také je potřeboval, jak je vidět z přemíry radosti, jakou měl, když se před kostnickým koncilem k němu přiznal šlechtic Jan z Chlumu podáním ruky. V těchto souvislostech vás jistě zaujme skutečnost, že Páleč za Husem do vězení přišel z popudu Husa, který dokonce chtěl, aby byl Páleč jeho zpovědníkem.¹⁹ Jistě ho Pálečova zrada bolela, ale nakonec prokázal, že proti Pálečovi nechová nenávist. Žádal dokonce Páleče o prominutí za to, že jej nazval podvodníkem. Hus věděl, že nedojde k nějakému konečnému smíření. S Pálečovým postojem nemohl souhlasit. Pravda mu byla nade vše, nemohl než se jí podřídít. Ale pravda ho nevedla k osobní nenávisti, ale k tomu, aby žádal o odpuštění. Nechtěl své nepřátele ničit, jak je vidět v jeho dřívějším pojednání o inkvizici, ve kterém říká, že církev má být poslušna Kristova příkazu a kacíře má mít za pohana, ale nemá jej zabíjet.²⁰

Avšak smýšlení koncilu vedlo zcela opačným směrem. Koncil byl sám sobě svrchovanou autoritou a tak podobni, Husovými slovy, „farizeům a zákoníkům, kteří odevzdali Krista Pilátovi se slovy: nám nesluší nikoho zabíjet“²¹ odevzdali Husa světské moci, aby zemřel upálením na hranici - psal se 6. červenec 1415.

Dovětek

V této přednášce jsem se soustředil na Mistra Jana Husa z jediného pohledu - z pohledu jeho boje za Boží pravdu. I tak se do ní samozřejmě nevešli všechny relevantní citáty a podrobnosti událostí, které zmiňuji. Přesto doufám, že se mi podařilo věrně načrtnout něco z Husovy velikosti. Je zřejmé, že si můžeme vybrat z Husova života to, co odpovídá našemu životnímu náhledu - ať už je to jeho morálnost, vlastenectví, přínos českého jazyku apod. Ovšem jádro, určující směřování jeho životní pouti, spočívá v jeho úsilí o poznání Pravdy v Božím Slově a o podřízení se takto poznané pravdě navzdory všemu. Jistě nemusíme souhlasit s Husem ve všech podrobnostech jeho věrouky. Oproti Husovi máme výhodu dalších 800 let dějin. Ovšem základní princip, který vedl k Husově velikosti a na který navázala reformace v čele s Lutherem, Kalvínem a dalšími, zůstává stejný i dnes. Jak říká Bill Higgins, Hus drží klíč. A záleží jen na nás, zda se rozhodneme jej použít k proměně sebe samých i celé naší společnosti. Já jsem se rozhodl jako Jan Hus pro Pravdu a o pro Ježíše Krista, o němž tato Pravda svědčí.

A na úplný závěr nejznámější Husův citát o pravdě, na který jste možná všichni čekali. Nechci ho číst s patosem, ale v tiché reflexi nad odkazem našeho Mistra Jana Husa:

*Protož věrný křesťane! Hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdu až do smrti; neb pravda tě vysvobodí od hříchu, od ďábla, od smrti duše, a konečně od smrti věčné, jež jest odloučení věčné od milosti!*²²

Odkazy:

¹ Tomáš Halík: *Hus a český katolicismus*, v *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi*, ČKA, Praha 1995, str. 311.

² Ferdinand Seibt: *Husitství v evropských dějinách*, v *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi*, ČKA, Praha 1995, str. 25.

³ *Stále živá historie, putovní výstava - od Mistra Jana Husa k současnosti*, autory textů této části jsou Jan B. Lášek a Vladimír Sakař.

⁴ V Jan Milíč Lochman: *K chápání pravdy u Husa*, v *Jan Hus mezi epochami, národy a konfesemi*, ČKA, Praha 1995, str. 175.

⁵ Jan Hus: *O svatokupectví*, v Bill Higgins: *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 47.

⁶ Matthew Spinka: *John Hus Concept of the Church*, Princeton 1966, v Bill Higgins: *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 42.

⁷ Jan Hus: *Postilla*, v Bill Higgins: *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 43.

⁸ Jiří Kejř: *Husovo odvolání od soudu papežova k soudu Kristovu*, <http://www.etf.cuni.cz/kat-cd/kejř.htm>.

⁹ V Bill Higgins, *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 29.

¹⁰ <http://chi.gospelcom.net/DAILYF/2003/12/daily-12-14-2003.shtml>.

¹¹ V Bill Higgins: *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 31.

¹² V F. M. Bartoš: *Čechy v době Husově*, Praha 1947, str. 273

¹³ Pogius: *Výslech, odsouzení i upálení Mistra Jana Husa*, K. O. F. C.

¹⁴ V Bill Higgins: *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 33.

¹⁵ V Bill Higgins: *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 33.

¹⁶ Bill Higgins: *Hus drží klíč*, Stefanos, 1997, str. 45.

¹⁷ F. M. Bartoš: *Čechy v době Husově*, Praha 1947, str. 401.

¹⁸ F. M. Bartoš: *Čechy v době Husově*, Praha 1947, str. 354.

¹⁹ Victor Budgen: *On Fire For God*, Evangelical Press, 1983, str. 259.

²⁰ V F. M. Bartoš: *Čechy v době Husově*, Praha 1947, str. 424.

²¹ V F. M. Bartoš: *Čechy v době Husově*, Praha 1947, str. 425.

²² Jan Hus: *Výklad víry*, Husova jednota biblická, Jablonec nad Nisou 1947, str. 18.

